

Havaintoja muutoksista ja ilmiöistä toimintaympäristössä

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaviranomaisille lähetetyn kyselyn tuloksia

Toimintaympäristön muutoskyselyn taustaa

- Harmaan talouden ja talousrikollisuuden tilannekuvan toimituskunnan toteuttama kysely torjuntaviranomaisille ja ministeriöille keväällä 2022
- Tavoitteena kartoittaa torjuntaviranomaisten näkemyksiä ja havaintoja toimintaympäristön muutoksista lyhyellä 6 kk – 2 v. aikavälillä
- Tavoitteena on:
 - havainnoida muutoksista koskien harmaata taloutta ja talousrikollisuutta sekä näiden torjuntaa
 - tuottaa ajankohtaista tietoa ilmiöistä ja harmaan talouden tekotavoista
 - ennakoida toimintaympäristön muutoksia lähitulevaisuudessa ja edistää torjuntatyötä

Tulosten merkityksestä

- Käytännön toimijoiden havaintoja
- Kokonaiskuvan syventäminen ajankohtaisista ilmiöistä
- Havaitut heikot signaalit
 - merkki nousevasta uudesta ilmiöstä
 - merkki vanhan asian uudesta puolesta
- Tulevaisuuteen kohdistuvan päätöksenteon tukena
- Harmaan talouden ja talousrikollisuuden tilannekuva

Kyselyn tuloksia

1 Keinotekoinen yrittäjäyys

2 Lähetetyt työntekijät

3 Tulorekisterin väärinkäytökset

4 Sodan vaikutukset

5 Salakuljetus

6 Virtuaalivaluutat, verkkokauppa, sähköiset maksualustat

7 Verkkorikollisuus

8 Elintarvikeketjun rikollisuus, ympäristörikollisuus

9 Konkurssien väärinkäytökset

10 Identiteettien väärinkäytökset

Havaintoja keinotekoisesta yrittäjyydestä

- Työnantajan velvollisuuksien ulkoistaminen työntekijälle
- Tosiasialliset olosuhteet vastaavat työntekijän olosuhteita
- Työsuhde muutetaan toimeksiantosuhteeksi
- Korostuu ulkomaalaisten työntekijöiden keskuudessa
- Riski korostuu kielitaidottomilla
- Ei ymmärretä työsopimuksen ja toimeksiantosopimuksen eroa
- Työntekijä ei itsekään tunnista olevansa tai halua olla yrittäjä
- Viranomaisten keskenään erilaiset tulkinnat

Lähetettyihin työntekijöihin kohdistuvia väärinkäytöksiä

- Palkka alle työehtosopimuksen
- Verovelvollisuusaseman välttäminen Suomeen
- Työolosuhteisiin liittyvät laiminlyönnit
- Viranomaisvalvonnan välttäminen
- Työntekoa ilman työnteko-oikeutta
- Pitkät alihankintaketjut lisäävät väärinkäytösten riskiä
- Tilaajan velvollisuuksia ei tunneta
 - Tietämättömyys, kiire ja tietoinen riski

Havaintoja tulorekisterin väärinkäytöksistä

- Ilmoitetaan perusteettomia, ylisuuria tai liian pieniä palkkoja
 - palkat eivät perustu todelliseen työntekoon
- Ilmoituksia vuoroin sopimustyönantajana ja vuoroin tilapäisenä työnantajana
- Ilmoituksissa työntekijöiden nimet ja henkilötunnukset sekaisin keskenään
- Palkkailmoitukset poistetaan etuuden tai lainan saamisen jälkeen
- Korjauksia myös taannehtivasti edelliselle vuodelle
 - eläkemaksut mitätöidään ja/tai palautetaan
- Tavoitteena saada perusteeton eläketurva ja paremmat sosiaaliturvaetuudet
- Taustalla usein työnantajan ja työntekijän yhteisymmärrys

Riskejä sodan vaikutuksena

- Pakotteisiin liittyviä uhkia
 - Bulvaanien käyttäminen
 - Asiakirja- ja tositeväärennöksiä
 - Tavaroiden salakuljetusta
 - Kryptovaluutat
 - Rajaseudun rikollisuuden lisääntyminen
- Pakolaisiin liittyviä uhkia
 - Tulojen erityinen tarve lisää hyväksikäytön riskiä
 - Kausityön pimeää työvoima
 - Ammattirikollisia muista maista
 - Riskit erilaisista keräys- ja tukipetoksista
- Muita uhkia
 - Markkinoille saattaa tulla huonompilaatuisia tai väärennettyjä elintarvikkeita
 - Kustannusten nousu lisää talousrikosten kasvun riskiä

Riskejä salakuljetuksessa

- Salakuljetustoiminta on kokonaisuudessaan ammattimaistunut
- Toimintaa johdetaan myös ulkomailta
- Korkeasti verotettujen tuotteiden salakuljetus
 - tuotteiden tuonti ja myynti on siirtynyt vahvasti verkkoon
 - johtuu matkustajaliikenteen määrän laskusta
- Ilmenee kaupallisessa tavaraliikenteessä sekä posti- ja pikakuriirilähetyksissä
- Mukana suomalaisia yrityksiä
 - salakuljetusta EU-maista kolmansien maiden pimeille markkinoille
 - taustahenkilöiden varallisuudessa epäselvyyksiä
- Uhanalaisten eläin- ja kasvilajien kaupassa liikkuu suuret rahasummat

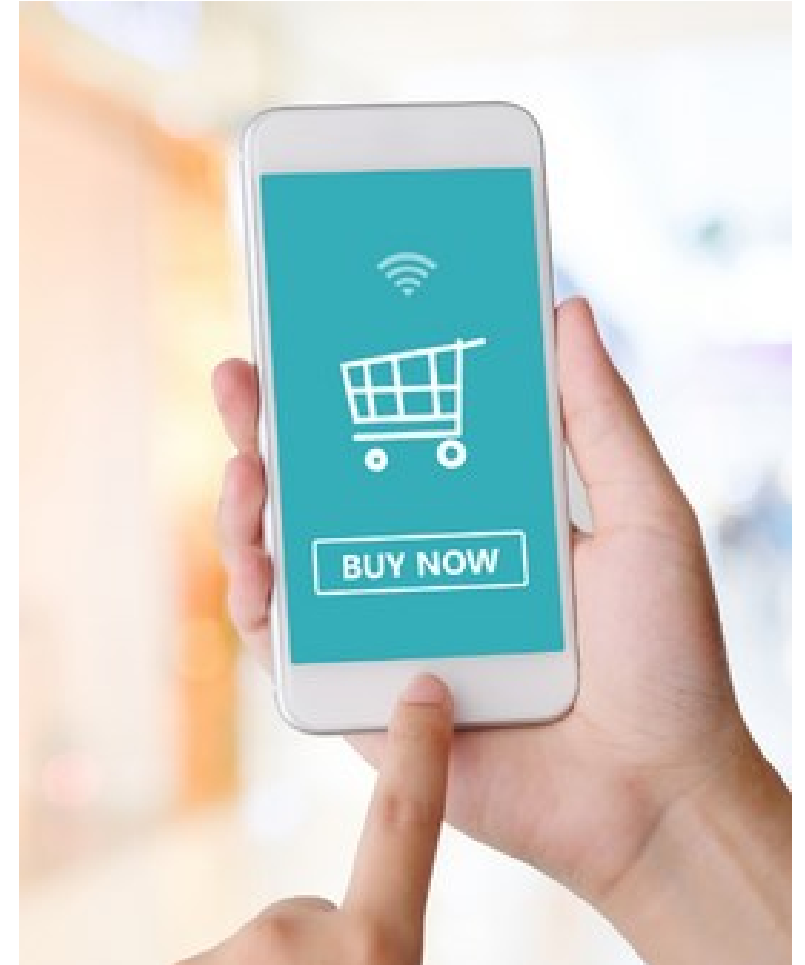
Havaintoja virtuaalivaluutoista

- Kryptomarkkinat ovat kasvaneet korona-aikana
- Yhdellä toimijalla voi olla kaksisataa erilaista virtuaalivaluutaa
- Keino kätkeä varallisuutta ja hakea sosiaalietautta suurempana kuin todellisen varallisuuden mukaan olisi oikeus
- Transaktioiden jäljittäminen on vaikeampaa kuin perinteisissä rahasiirroissa
- Kansainväliset valuutat edellyttävät valvontaviranomaisilta kansainvälisiä tietopyyntöjä
- Virtuaalivaluuttahuijauksissa epäiltyjen henkilöllisyys on vaikeasti selvitettävissä

Havaintoja verkkokaupasta ja sähköisistä maksualustoista

- Verkkokaupan, ulkomaisten maksunvälittäjien ja erilaisten rahansiirto- ja välitysalustojen määrän kasvu
 - hidastaa viranomaisen tietojensaantia
- Alustataloudessa työ ei ole usein paikkaan tai välineeseen sidottua
 - työtä tekevien työoikeudellinen asema voi olla epäselvä
 - todellista johtopaikkaa tai toimijoita haastava selvittää
- Pyrkimys vältellä kansallista sekä kansainvälistä lainsäädäntöä, kun toimitaan ainoastaan verkossa.

Havaintoja verkkorikollisuudesta

- Vahvasti salattuja viestintäkanavia ja päätelaitteita
- Todisteiden automaattisen hävityksen mahdollistavia ratkaisuja
- Valvonta vähentänyt yleisiä pimeän verkon myyntipaikkoja
- Uusia sähköisiä myyntialustoja
- Vaikeasti jäljitettäviä virtuaalivaluuttoja
- Uusia sähköisiä maksuvälinepalveluita

Havaintoja elintarvikeketjun rikollisuudesta

- Elintarvikeketjun rikokset sisältävät useita eri rikosnimikkeitä
- Ruoan verkkokauppa ja etämyynti lisää riskiä
- Tuotteen alkuperämaa, päiväys ja raaka-aineet
- Kansainvälisesti liha-, kala-, öljy-, mauste- ja alkoholiteollisuudessa
- Elintarvikehuoneiston tilojen väärinkäytökset
- Elintarvikeketjun rikosten torjunta ja valvontaviranomaisten koulutus ja tietoisuuden kasvu

Havaintoja ympäristörikollisuudesta

- Kotitalousjätteen määrä on kasvanut koronapandemian aikana
- Talous- ja elektroniikkajätteen käsittelyn ja kuljetuksen väärinkäytökset
- Lyhyen elinkaaren yrityksiä ja laittomia kaatopaikkoja
- Huono kalusto ja osaaminen
- Suomesta rakennusjätettä ja romuautoja laittomina jätesiiroina ulkomaille
- Jäterikollisuutta hyödynnetään myös rahanpesuun
- Ympäristörikosten suuret tuotot, alhainen kiinnijäämisriski ja lievä rangaistuskäytäntö
- Tekniikka ei ole ympäristöystävällistä, liittyy EU-tukipetoksia

Havaintoja konkurssien väärinkäytöksistä

- Väliaikainen konkurssilain muutos antanut lisää aikaa väärinkäytöksille ja niiden peittämiseksi
- Erilaisia yritystukia, maksuvapaita ja muita helpotuksia
- Väärinkäytösten selvittäminen ensi hetkellä pesänhoitajilla, tulevana vuosina myös muut viranomaiset
- Omaisuuden siirrot velkojien ulottumattomiin
- Omaisuuden turvaaminen ja haltuun ottaminen lisää viranomaisyhteistyöpyyntöjä

Havaintoja identiteettien väärinkäytöksistä

- Osakeyhtiöiden vilpilliset vastuuhenkilömuutokset
- Pankkitilien myynti petostelijoille
- Identiteettien myyminen ja lainaus
- Perusteettomia arvonlisäveropalautuksia ja erilaisia tilaus- tai rahoituspetoksia
- Toimitaan Suomessa ja ulkomailta
- Henkilötunnuksen uudistamiseen ja henkilöiden tunnistamiseen liittyy riskejä

**Harmaa talous
& talousrikollisuus**